

Willem Vonk, een kleine man

- over het leven van een man in de marge -

**Over het leven van Willem Vonk,
tuinarbeider en machineleider
echtgenoot, vader en opa
te Delft
(25 januari 1915 – 5 juni 1993),
geschreven door een schoonzoon**

Woerden, 5 juni 2026

Bert van Kooten

Inleiding

'Slaaf? Weet je wie een slaaf was? Mijn vader was een slaaf', hoorde ik een van mijn schoonzussen zeggen.

Elk boek heeft ergens een aanleiding. Het voorliggende levensverhaal van mijn in 1993 overleden schoonvader vindt zijn oorsprong in de herkenbare ergernis van mijn schoonzus. Want op enig moment komt je - naar aanleiding van al die aandacht voor mensen wier voorgelacht heeft moeten leven onder inderdaad barre omstandigheden - het zware leven van je eigen schoonvader voor ogen. Hoe hij - zoals zoveel van zijn leeftijdgenoten en mannen met weinig opleiding - zijn leven lang hard heeft moeten werken en altijd genoeg heeft moeten nemen met het mindere. En hoe hij een klein maar heel ingrijpend deel van zijn leven onder mensonterende omstandigheden ook werkelijk slavenwerk heeft moeten doen.

Wie had er aandacht voor hem? Wie keek naar hen om? Heeft hij ooit ergens hulp gekregen bij zijn moeizaam pogen het hoofd boven water te houden? En wordt zijn leven ergens herdacht? Er is geen standbeeld voor deze kleine mens. En natuurlijk is er ook geen biografie.

Zullen we dat laatste dan maar eens proberen: het leven in beeld brengen van een kleine mens. Vertellen hoe een onbetekenende man in het vaak moeizame en tegenzittende leven 'fier' overeind is gebleven ondanks zijn beperkte mogelijkheden en het 'in de verkeerde hoek zitten' (namelijk waar de klappen vallen).

Het leven van Willem Vonk zou exemplarisch kunnen zijn voor dat van veel hardwerkenden en zelfzorgenden, wie het altijd en in vele opzichten tegenzat maar die niet klaagden of zeurden en die ook geen slachtoffer wilden zijn. Bescheiden mensen die zich stil hebben gehouden vanwege eerbied voor de 'boven hen gestelden'. Vanwege gezagsgetrouwheid. Of moeten we het wellicht onderdanigheid noemen: onderdanigheid jegens de predikant, de dokter, de baas, de huisbaas, de leraar. Bescheiden kleine mensen van wie velen ook wat goedgegelovig, niet zo bijdehand en wellicht zelfs wat slaafs waren. En daardoor niet gekend en niet in tel.

Wanneer je begint aan een verhaal over het leven van je schoonvader, merk je dat dat verhaal zomaar ook een portret wordt van een tijd die voorbijging. Een tijd waarin veel mis was, een tijd waarin kleine mensen tekort gedaan werden en ook een tijd waarin daar niet -zoals nu vaak wel het geval is- over geklaagd werd. Want veel mensen van die generatie van vlak na de oorlog droegen geduldig en gelaten het lot van tot de marge te behoren. En wie dat ziet begrijpt wellicht ook dat er bij deze mensen gemakkelijk een houding kon zijn van: *'Wat zeuren ze toch tegenwoordig; ze hebben alles en ze zijn nog niet tevreden.'*

Willem Vonk was een kleine man. Ja ook letterlijk, want Willem was bepaald niet groot. Maar vooral toch figuurlijk. In de zin namelijk dat hij geen bekende Nederlander was, zelfs geen bekende Delvenaar. Hij heeft niet de krant gehaald, geen mooie goals gescoord en nooit een hit gehad. En hij is al helemaal onzichtbaar gebleven op de sociale media. Maar hij was wel een man die met beperkte mogelijkheden (weinig opleiding), beperkte kansen en beperkte financiële middelen een zinvol en betekenisvol leven heeft geleid, waarin hij door zijn werk heeft bijgedragen aan de wederopbouw van Nederland na de tweede Wereldoorlog, waarin hij een stel kinderen de weg heeft gewezen, heeft opgevoed tot fatsoenlijke, oppassende, hardwerkende burgers, waarin hij veel mensen om hem heen gezellige vreugdevolle momenten heeft bezorgd en in elk geval niet ten koste van anderen zijn eigen voordeel heeft gezocht. Gewoon een kleine mens die het goed meende en daardoor ook een waardevolle mens werd. Maar inderdaad: ook een kleine mens die voor de vooraanstaanden ongekend en onzichtbaar is gebleven.

Tot nu toe dan in elk geval. Want hier is het verhaal van zijn leven. Ter bemoediging van de zoveel andere 'kleine' mensen die gewoon hun leven leven met te doen wat ze moeten doen en er te zijn voor degenen, die aan hun zorg en verantwoordelijkheid zijn toevertrouwd. Ter tempering misschien ook van de hoge verwachtingen die mensen tegenwoordig van hun leven menen te moeten hebben. Want wie ziet hoe mensen het vroeger moesten zien te doen met beperkte middelen en mogelijkheden, wordt misschien iets bescheidener in de eigen wensen. En ja ook wel een beetje ter bekritisering van dat modieuze slachtofferschap.

Nog even over het schrijfproces. Als je gaat zoeken naar materiaal over iemand die meer dan 30 jaar geleden gestorven is, realiseer je je al snel dat je eigenlijk te laat bent. De mensen die hem gekend hebben of weet hadden van zijn leven, zijn er inmiddels zelf ook niet meer. En van degenen die nog wel wat menen te weten, is het geheugen soms enigszins vervuild of zijn de getuigenissen tegenstrijdig. Ik heb het dus moeten doen met wat er te vinden is. Dat bleek gelukkig nog heel wat. Ook dankzij archieven die inmiddels toegankelijk zijn en dankzij informatie die zomaar op het internet te vinden is. Bij de bronvermelding achter in het boek noem ik dankbaar al degenen die materiaal hebben aangedragen voor het voorliggende verhaal. Maar ik moet duidelijk zijn: bij alle bijdragen van anderen blijft dit verhaal een verhaal, waar ik zelf verantwoordelijk voor ben.

Inhoudsopgave

Blz. 5	Inleiding
Blz. 7	Inhoudsopgave
Blz. 8	Hoofdstuk 1. Jonge jaren in het ouderlijk gezin (25 januari 1915 – 18 juli 1941)
Blz. 16	Hoofdstuk 2. Getrouwd en een eigen gezin (18 juli 1941 - 9 december 1944)
Blz. 20	Hoofdstuk 3. Slavenarbeid in Kamp Rees (9 december 1944 - 2 maart 1945)
Blz. 32	Hoofdstuk 4. De gevolgen van de slavendienst (april 1945)
Blz. 35	Hoofdstuk 5. Hutjemutje in de Singelstraat (april 1945 - augustus 1958)
Blz. 42	Hoofdstuk 6. Weinig kans op geschikte huisvesting (1958)
Blz. 46	Hoofdstuk 7. Ander werk en nog twee keer ander werk (1952 - 1967)
Blz. 50	Hoofdstuk 8. In het eigen gezin... de rol van de afwezige vader
Blz. 55	Hoofdstuk 9. Reële en ervaren armoede
Blz. 58	Hoofdstuk 10. Verhuisd en met pensioen (1969 - 1985) <i>'We hebben het nog nooit zo goed gehad'</i>
Blz. 62	Hoofdstuk 11. Een verlate erfenis (juni 1987)
Blz. 65	Hoofdstuk 12. Vreugde, verlies en afscheid (1991 -1993)
Blz. 68	Nawoord
Blz. 70	Bronvermelding
Blz. 70	Bijlage: Chronologie Willem Vonk (en zijn gezin)

Hoofdstuk 1. Jonge jaren in het ouderlijk gezin (25 januari 1915 – 18 juli 1941)

Op of rond 29 mei 1957 kwam de fanfare langs bij Rotterdamseweg 175 in Delft. De daar woonachtige Willem Vonk en zijn vrouw Albertje Krikke waren die dag 50 jaar getrouwd. Er is een mooie foto van het feestelijke evenement. De bewoners van het huis en hun gasten zijn naar buiten gekomen. Het gouden bruidspaar staat feestelijk gekleed terzijde. Een flink deel van hun kleinkinderen vergaapt zich aan de fanfare. En op de foto zijn behalve het bruidspaar ook enkele andere volwassenen te zien: feestende familieleden. De jonge Willem, zoon van het bruidspaar, zien we niet. Wel zijn vrouw Corrie en enkele van hun kinderen. Willem zelf was er wel, maar hij was er niet de man naar om vooraan te staan.

De ouders van Willem Vonk hadden hun huis op de Rotterdamseweg. Vader, die ook Willem heette, kwam uit Pijnacker. Op 29 mei 1907 was hij getrouwd met Albertje Krikke. Die was geboren in Vrijenban, destijds een zelfstandige gemeente aan de oostkant van de stad Delft. Doordat in 1833 eerst de gemeente Biesland aan Vrijenban was toegevoegd en in 1855 ook de gemeenten Abtsregt, Ackersdijk en Vrouwenregt strekte het gebied van de gemeente Vrijenban zich ook uit ten zuiden van de stad Delft. De Rotterdamseweg aldaar viel dus binnen genoemde gemeente (*1).

Dat Albertje Krikke, de moeder van Willem, in Vrijenban geboren is kan erop duiden dat het huis waar zij later met haar man zou wonen (Rotterdamseweg 175) haar ouderlijk huis was. En dat Willem Vonk uit Pijnacker dus later bij haar

is ingetrouwd. Uit archieven blijkt dat genoemd huis op de Rotterdamseweg in eigendom was bij het echtpaar Vonk - Krikke. Dat was een voor die tijd vrij uitzonderlijke situatie: dat een arbeider een koophuis had. Van vader Willem Vonk kon niet verwacht worden dat hij van zichzelf voldoende financiële middelen vergaard zou hebben om een huis te kunnen kopen. Hij was zijn leven lang als bouw knecht en kraanmachinist werkzaam bij de Nederlandse KabelFabriek (NKF) (*2). Familieleden vermoeden dat de familie Krikke enigszins bemiddeld was of (zoals een kleinzoon het zou uitdrukken) 'er redelijk warmpjes bij zat' en daardoor een huis in eigendom had kunnen hebben.

Ondanks dat Willem Vonk senior geen vooraanstaande Delftse burger was, kon hem en zijn vrouw bij gelegenheid van zijn huwelijksjubileum (zoals boven vermeld) een serenade worden gebracht. Het was namelijk het eigen muziekkorps van de kabelfabriek dat daarvoor zorgde.

Het huwelijk van Willem Vonk en Albertje Krikke was bepaald vruchtbaar. Tussen 1908 en 1928 werden negen kinderen geboren. De jonge Willem was de vijfde van het stel. Hij werd (zoals op zijn geboortebewijs te lezen is) geboren 'op 25 januari 1915 des namiddags om 7 uur in het huis wijk 3 nummer 50 in de gemeente Vrijenban, zijnde de woning der moeder'.

No 9

In het jaar **NEGENTIENHONDERD VIJFTIEN**,
den zesentwintigsten der maand January verscheen
voor Ons, Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Gemeente Vrijenban:
Willem Vonk
oud dertig jaren, van beroep bouwknecht
wonende te Vrijenban die verklaarde, dat op den
vyfentwintigsten der maand January dezes jaars,
des namiddags ten seven ure, binnen deze Gemeente in het huis
Wijk drie Nummer vyftig, zijnde de woning der moeder,
is geboren een kind van het mannelijck geslacht, uit syne huusvrouw
genaamd Albertje Krikke, zonder beriep
welk kind zal genaamd worden: Willem
Deze verklaring is geschied in tegenwoordigheid van Hubertus Jacobus
Eigeman, oud seventien jaren,
van beroep timmerman, wonende te Vrijenban
en van Willem Pieter van Oosten
oud dertig jaren, van beroep veldwachter
wonende te Vrijenban
Na voorlezing is deze akte door Ons onderteekend de aangezeker en de getuigen

W. Vonk.
A. C. Eigeman
W. P. van Oosten

P. W. van der Meer

Geboortebewijs Willem Vonk 25 januari 1915